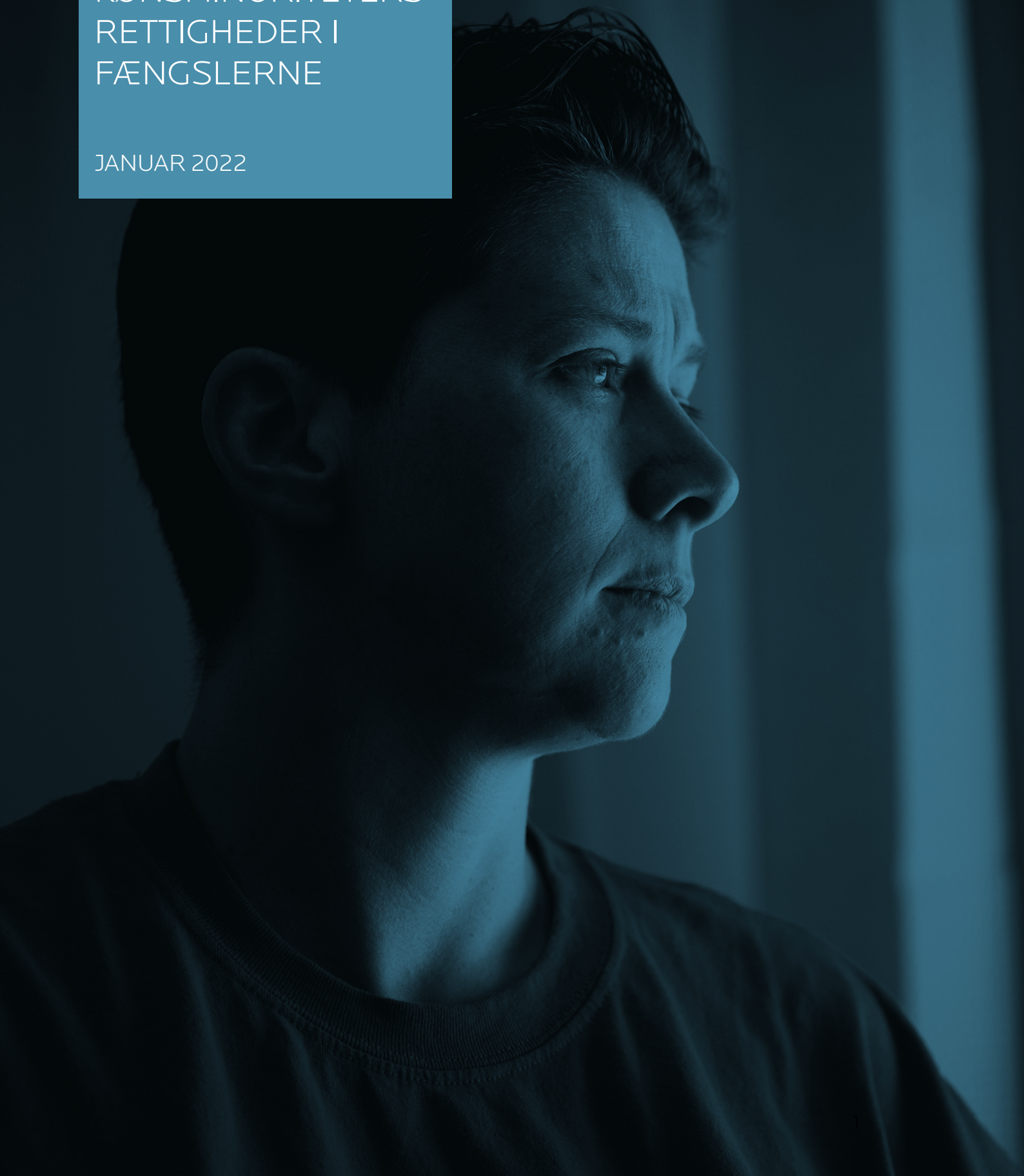

**INSTITUT FOR
MENNESKE
RETTIGHEDER**

KØNSMINORITETERS
RETTIGHEDER I
FÆNGSLERNE

JANUAR 2022

KØNSMINORITETERS RETTIGHEDER I FÆNGSLERNE

JANUAR 2022

Forfattere: Peter Hjaltason og Frederik Rom Taxhjelm

Redaktion: Morten Emmerik Wøldike

Ansvarlig: Ligebehandlingschef Nikolaj Nielsen

Layout: Michael Länger

Forsidefoto: Sharon McCutcheon, unsplash.com

e-ISBN: 978-87-7570-058-5

© 2022 Institut for Menneskerettigheder
Danmarks Nationale Menneskerettighedsinstitution
Wilders Plads 8K
1403 København K
Telefon 32 69 88 88
www.menneskeret.dk

Denne publikation eller dele af den må reproduceres til ikke-kommercielle formål med tydelig angivelse af kilde.

Vi tilstræber, at vores udgivelser bliver så tilgængelige som muligt. Vi bruger for eksempel store typer, korte linje, få orddelinger, løs bagkant og stærke kontraster. Læs mere om tilgængelighed på: www.menneskeret.dk/tilgaengelighed

INDHOLD

1	KONKLUSION OG ANBEFALINGER	4
2	KØNSMINORITETER ER UDSATTE I OG UDEN FOR FÆNGSLET	7
3	MENNESKERETTIGHEDERNE GÆLDER OGSÅ I FÆNGSLERNE	9
4	BEHOV FOR TILTAG DER BESKYTTER KØNSMINORITETER I DANSKE FÆNGSLER	11
5	RETNINGSLINJER KAN IKKE STÅ ALENE	16

- Kønsminoriteter, der er indsat i danske fængsler og arresthuse, er en særligt sårbar gruppe. De er i større risiko for overgreb, diskrimination og mistrivsel. Danmark har en menneskeretlig forpligtelse til at beskytte indsatte kønsminoriteter mod krænkelser af deres rettigheder, fordi de er i statens varetægt.
- Danmark bør følge lande som Norge og England, der har udarbejdet retningslinjer for håndteringen af denne gruppe indsatte. Retningslinjerne skal bidrage til at sikre, at kønsminoriteter kan være varetægtsfængslede og afsone straf under sikre forhold, og understøtte, at de kan leve som dem, de er.
- Danmark bør desuden iværksætte yderligere initiativer, der kan styrke kønsminoriteters rettigheder i fængslerne. Det kan være uddannelse af personale om diskrimination og udsathed, informationskampagner for de indsatte om deres rettigheder og ansættelse af ressourcepersoner for LGBTI+-personer.

1 KONKLUSION OG ANBEFALINGER

Kønsminoriteter er personer, hvis kønsidentitet, køns karakteristika eller kønsudtryk i større eller mindre grad ikke svarer til det køn, de blev tildelt ved fødslen. Det inkluderer eksempelvis transpersoner, interkønnede og nonbinære personer. De udgør en sårbar gruppe, hvis rettigheder let kommer under pres, og det gælder ikke mindst, når de er indsatte i fængsler eller arresthuse. Kønsminoriteter kan være tvunget til at skjule deres kønsidentitet, fordi de risikerer diskrimination og mistrivsel, de kan blive tvunget til at gå i isolation for at beskytte sig selv, og de kan blive udsat for trusler, vold og overgreb i fællesskabet med andre indsatte. Selvom dette notat fokuserer på kønsminoriteters særlige udfordringer, er det vigtigt at være opmærksom på, at seksuelle minoriteter (for eksempel homoseksuelle og biseksuelle) også kan opleve tilsvarende og lige så alvorlige problemer i fængsler og arresthuse.

I Danmark er der ikke foretaget undersøgelser af, hvor mange kønsminoriteter der er indsat i fængsler eller arresthuse. Et realistisk estimat – baseret på udenlandske undersøgelser – er, at op til én procent af fængselspopulationen udgøres af kønsminoriteter. Kønsminoriteters forhold i danske fængsler er heller ikke tidligere blevet undersøgt. Det er i sig selv et problem, idet flere udenlandske undersøgelser har vist, at kønsminoriteter oftere mistrives og bliver udsat for diskrimination, trusler og overgreb, når de er indsatte. Der er behov for at få afdækket, i hvilket omfang det også gør sig gældende i danske fængsler, da krænkelser af de indsattes rettigheder er vanskeligere at forebygge, når omfanget og karakteren af krænkelserne ikke er kendt.

Danmark skal ifølge vores menneskeretlige forpligtelser beskytte kønsminoriteter i forbindelse med, at de er indsatte i fængsler eller arresthuse. Den Europæiske

Menneskerettighedsdomstol har fastslået, at staterne har en særlig forpligtelse til at beskytte indsatte i fængslerne, fordi de er i statens varetægt. De indsatte har blandt andet ret til at blive behandlet med værdighed og respekt, blive beskyttet mod overgreb og diskrimination og få adgang til de samme sundhedsydelser som andre borgere i samfundet.

På denne baggrund har lande som Norge, Sverige, Finland og Storbritannien fastsat retningslinjer for håndteringen af kønsminoritetsindsatte med det formål at sikre, at disse grupper er trygge under varetægtsfængsling og afsoning og har mulighed for at leve som dem, de er – også imens de er indsatte. I Danmark har Justitsministeriet tidligere afvist at udarbejde retningslinjer for gruppen. Det er problematisk, da Danmark som nævnt er forpligtet til at forebygge og beskytte mod krænkelse af kønsminoriteters rettigheder.

Institut for Menneskerettigheder anbefaler, at:

- Justitsministeriet udarbejder retningslinjer for håndteringen af kønsminoriteter i danske fængsler og arresthuse, herunder principper for placering i mande- og kvindeafdelinger, regler for kropsvistation, initiativer til beskyttelse mod overgreb, trusler og chikane samt adgang til sundhedsydelser.
- Direktoratet for Kriminalforsorgen tilvejebringer et tilstrækkeligt vidensgrundlag om kønsminoriteter, der er indsatte, for eksempel ved at genoptage de årlige brugerundersøgelser.
- Justitsministeriet og Direktoratet for Kriminalforsorgen iværksætter yderligere initiativer, der kan bidrage til at sikre kønsminoriteters rettigheder i fængsler og arresthuse, for eksempel gennem uddannelse af personale om diskrimination og udsathed, information til indsatte om deres rettigheder samt ansættelse af ressourcepersoner.

I de følgende afsnit redegør instituttet først for den eksisterende viden om kønsminoriteters levevilkår og udsathed. Dernæst gennemgås kønsminoriteters rettigheder, når de er indsat i fængsler eller arresthuse, og hvordan der kan udformes retningslinjer, som vil understøtte disse rettigheder. Instituttet har på side 11-15 konkrete forslag til, hvordan retningslinjerne kan indrettes. Endelig fremhæves yderligere initiativer, som også vil kunne understøtte beskyttelsen af kønsminoritetsindsattes rettigheder.

KØNSMINORITETER OG LGBTI+

LGBTI+ er den internationale fællesbetegnelse for lesbiske, bøsser, biseksuelle, transpersoner og interkønnede. Plusset signalerer, at flere grupper som for eksempel nonbinære og queerpersoner også er inkluderet.

Når vi i dette notat taler om "kønsminoriteter", refererer det primært til T og I i LGBTI+: transpersoner og interkønnede, men det inkluderer også kønsminoriteter som for eksempel nonbinære eller queerpersoner.

Transpersoner er en fællesbetegnelse for personer med en kønsidentitet eller et kønsudtryk, som i større eller mindre grad ikke er i overensstemmelse med det køn, de blev tildelt ved fødslen. En transkvinde er en person med en kvindelig kønsidentitet, som ved fødslen blev tildelt et mandligt køn, og en transmand er en person med mandlig kønsidentitet, som ved fødslen blev tildelt et kvindeligt køn.

Interkønnet er en fællesbetegnelse for personer med medfødte variationer i deres fysiske køns karakteristika, hvor deres kønsanatomi, reproduktive organer og/eller kromosommønstre ikke passer med den typiske, medicinske definition af hunkøn og hankøn.

Nonbinær er en fællesbetegnelse for personer, der ikke identificerer sig som enten mand eller kvinde og dermed heller ikke med det køn, de blev tildelt ved fødslen. Nonbinæres kønsidentitet kan være en blanding af mand og kvinde, hverken-eller eller noget tredje. Det er individuelt, hvordan nonbinære oplever deres køn. Fælles er dog, at de har en ikkebinær kønsidentitet.

2 KØNSMINORITETER ER UDSATTE I OG UDEN FOR FÆNGSLET

Det er vanskeligt at estimere det faktiske omfang af kønsminoriteter i danske fængsler og arresthuse. De eksisterende, udenlandske opgørelser inkluderer kun transpersoner og dermed ikke interkønnede eller andre grupper af kønsminoriteter, og de er behæftet med en vis usikkerhed i kraft af det erkendte mørketal.

I England og Wales begyndte Justitsministeriet i 2016 at undersøge, hvor mange transpersoner der var i fængselspopulationen.¹ I 2016 var der 70 rapporterede indsatte transpersoner. Dette tal var i 2017 steget til 125² og i 2018 til 139 indsatte transpersoner.³ I den seneste rapport fra 2019 vurderes det, at 163 indsatte – svarende til 0,2 procent af fængselspopulationen – er transpersoner. Antallet er således kun steget i den periode, hvor man har foretaget registreringer. Det britiske justitsministerium anfører dog, at estimatet i 2019 stadig er for lavt. Det skyldes, at kun nogle transpersoner lader sig registrere som sådan, og at en større gruppe dermed ikke er kendt af systemet.⁴ I Skotland estimeredes det i 2019, at transpersoner udgjorde 0,2 procent af fængselspopulationen. Dette tal inkluderer ligeledes kun transpersoner, der er kendt af fængselsystemet, og er således også forventeligt for lavt i forhold til det reelle omfang.⁵

Et realistisk estimat er således, at op til én procent af den danske fængselspopulation er kønsminoriteter. Det estimat tager højde for, at de udenlandske undersøgelser ikke inkluderer andre grupper af kønsminoriteter, herunder interkønnede og nonbinære, og at undersøgelserne kun talte de personer, der var kendt af fængselsystemet.

Selvom vi ikke ved meget om kønsminoriteters forhold i danske fængsler og arresthuse, ved vi, at kønsminoriteter i det omgivende samfund er udsatte på næsten samtlige parametre i forhold til den generelle befolkning. Kønsminoriteter i Danmark udsættes i højere grad end den generelle befolkning for diskrimination. Flere oplever, at de ikke kan være fuldt åbne om deres kønsidentitet eller variationer i køns karakteristika. Det kan medføre, at disse grupper bliver usynlige i samfundet, og at deres rettigheder overses, fordi det antages, at grupperne ikke findes. De oplever i højere grad diskrimination og mistro på arbejdspladsen. De undgår at færdes bestemte steder i det offentlige rum, fordi de frygter at blive udsat for vold eller chikane. De har dårligere fysisk og psykisk sundhed, er mere ensomme og har en større andel selvskader, har selvmordstanker og/eller har forsøgt selvmord. De udsættes også i højere grad end den øvrige del af befolkningen for trusler, vold og seksuelle overgreb. Dertil kommer, at kønsminoriteter på disse parametre er de mest udsatte inden for gruppen af LGBTI+-personer.⁶ Der kan i den forbindelse knytte sig nogle særlige udsathed til at være minoritetsetnisk LGBTI+-person.⁷

Der er ingen grund til at antage, at kønsminoriteters betydelige udsathed i det omgivende samfund ikke også skulle komme til udtryk i danske fængsler eller arresthuse. Dette underbygges af internationale undersøgelser.

Internationale menneskeretsorganisationer⁸ og udenlandsk forskning⁹ har gentagne gange udpeget LGBTI+-personer som en særlig udsat gruppe blandt indsatte. Dette gælder særligt i forhold til en øget udsathed for diskrimination, vold og seksuelle overgreb i fængslet fra medindsatte og personales side. Udenlandske undersøgelser – om end disse er relativt begrænsede i omfang – viser, at transpersoner før afsoningen er væsentligt mere udsatte end den generelle fængselspopulation, ligesom de også under afsoningen er særligt udsatte. Forskningen peger på tre særlige problematikker omkring indsættelserne: placering i mande- eller kvindeafsnit, viktimisering fra medindsatte og personale samt adgang til sundhedsydelse. Derudover viser undersøgelserne, at frygten for overgreb kan betyde, at kønsminoriteter forsøger at skjule deres kønsidentitet og derfor ikke har mulighed for at leve som dem, de er, imens de er indsatte.¹⁰

Det er dog her væsentligt at understrege, at denne forskning primært er amerikansk. Der er enkelte bidrag fra Storbritannien, men som hovedtendens er forskning i kønsminoritetsindsatte foretaget i USA. Her er både brugen og indretningen af fængsler og de retlige politikker og principper for fængselsbrug væsentligt anderledes end i Danmark. Selvom fundene dermed ikke er direkte overførbare, er der henset til den kendte udsathed blandt kønsminoriteter i Danmark ikke grund til at antage, at kønsminoriteter i danske fængsler og arresthuse ikke også her udgør en sårbar gruppe af indsatte.

I Norge har Likestillings- og Diskrimineringsombudet peget på, at manglende viden om LGBTI+-indsatte i sig selv udgør et problem. Manglende viden om gruppens specifikke behov og udsathed kan vanskeliggøre en effektiv rettighedsbeskyttelse, da det er svært at forebygge krænkelser, når man ikke ved, hvilke krænkelser gruppen udsættes for.¹¹

Direktoratet for Kriminalforsorgen i Danmark gennemførte tidligere årlige brugerundersøgelser blandt indsatte i danske fængsler og arresthuse.¹² Disse gav helt unik indsigt i indsattes forhold og oplevelse af egen varetægtsfængsling og afsoning, herunder udsathed for chikane, trusler, vold og seksuelle overgreb fra medindsatte og personale. Man kunne med fordel genoptage brugerundersøgelserne og inkludere spørgsmål målrettet LGBTI+-indsatte.

Institut for Menneskerettigheder anbefaler derfor, at:

- Direktoratet for Kriminalforsorgen tilvejebringer et tilstrækkeligt vidensgrundlag om kønsminoriteter, der er indsatte, for eksempel ved at genoptage de årlige brugerundersøgelser.

3 MENNESKERETTIGHEDERNE GÆLDER OGSÅ I FÆNGSLERNE

Der findes ikke nogen internationale menneskerettighedskonventioner, som specifikt adresserer LGBTI+-personers rettigheder. I stedet er LGBTI+-personer beskyttet af de samme konventioner som andre borgere, blandt andet Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (herefter "EMRK") og FN's konvention om borgerlige og politiske rettigheder. Alle borgere har ret til beskyttelse mod umenneskelig og nedværdigende behandling,¹³ til privat- og familieliv,¹⁴ til sundhed¹⁵ og til ikke at blive diskrimineret på baggrund af deres kønsidentitet eller seksuelle orientering.¹⁶ FN og Europarådet har desuden vedtaget standarder for behandlingen af indsatte i fængsler, men de er ikke bindende for Danmark.¹⁷

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (herefter "EMD") har fastslået, at indsatte har et større krav på beskyttelse fra statens side, fordi de er i statens varetægt.¹⁸ Et grundlæggende princip i EMD's retspraksis er, at indsatte har de samme menneskerettigheder som andre borgere i samfundet.¹⁹ Det indebærer blandt andet, at indsatte har krav på beskyttelse mod overgreb fra medindsatte og personale,²⁰ at undersøgelser af den indsatte person og opholdsrum skal være saglige og nødvendige og gennemføres med respekt for den indsatte værdighed,²¹ og at indsatte har krav på samme sundhedsbehandling som andre borgere i samfundet.²² Det er ikke nok, at staten afholder sig fra selv at udsætte de indsatte for krænkelser; staten er også forpligtet til aktivt at beskytte de indsatte mod krænkelser både fra statens egne ansatte og de andre indsatte.²³

EMD har endnu ikke afgjort nogen sager om kønsminoritetsindsatte. Domstolen har dog udtalt, at en indsat blev ulovligt diskrimineret, da han blev placeret i isolationscelle på grund af sin seksuelle orientering.²⁴ I og med forskelsbehandling på grund af kønsidentitet også er omfattet af diskriminationsforbuddet i EMRK artikel 14, må Domstolen forventes at komme frem til samme resultat, hvis en indsat blev isoleret eller på anden måde behandlet ringere på grund af sin kønsidentitet.

Et vigtigt led i beskyttelsen af rettigheder for kønsminoriteter er at sikre deres ret til at leve som dem, de er, uden frygt for at blive udsat for overgreb, diskrimination eller chikane. Kønsminoriteter i fængsler må ikke være tvunget til at skjule deres kønsidentitet, være bange for at få afsløret deres kønsidentitet, blive udsat for chikane, trusler eller vold eller være nødsaget til at gå i frivillig isolation for at beskytte sig selv imod overgreb.

EMD har anerkendt, at den personlige identitet og autonomi og retten til selvbestemmelse er beskyttet som et centralt element af retten til privatliv i EMRK artikel 8.²⁵ Desuden udarbejdede en international ekspertgruppe i 2006 de såkaldte Yogyakarta-principper, som præciserer, hvordan den internationale menneskeret skal

forstås og anvendes i forhold til spørgsmål om kønsidentitet og seksuel orientering.²⁶ De betoner, at alle mennesker har ret til at nyde deres menneskerettigheder på lige fod med andre (princip 1), til at blive behandlet lige og beskyttet mod diskrimination (princip 2) og til at få anerkendt deres kønsidentitet og seksuelle orientering (princip 3). Yogyakarta-principperne er ikke retligt bindende for Danmark, men de er blevet anerkendt i forskellige internationale sammenhænge, blandt andet af Europa-Parlamentet og Europarådets Menneskerettighedskommissær.²⁷ Justitsministeriets arbejdsgruppe om juridisk kønsskifte anerkendte i sin rapport fra 2014, at principperne vil indgå i EMD's vurdering af borgernes ret til at ændre juridisk køn efter EMRK artikel 8.²⁸

Endelig er kønsminoriteter beskyttet mod diskrimination ifølge den danske ligestillingslovgivning. Ligebehandlingsnævnet har fastslået, at forskelsbehandling på grund af kønsidentitet er beskyttet af ligestillingslovgivningen.²⁹ Folketinget og regeringen har indført ny lov, som tydeliggør, at det er ulovligt at diskriminere på baggrund af kønsidentitet, køns karakteristika og kønsudtryk både inden og uden for arbejdsmarkedet.³⁰ Lovændringen trådte i kraft 1. januar 2022.

Sammenfattende er kønsminoriteter en særligt udsat gruppe i fængslerne, som har krav på beskyttelse både som indsatte og som LGBTI+-personer. Beskyttelsen af kønsminoriteter handler ikke kun om at beskytte dem imod overgreb, men også om den positive forpligtelse til at sikre dem mulighed for at leve som dem, de er, imens de er indsatte.

4 BEHOV FOR TILTAG DER BESKYTTER KØNSMINORITETER I DANSKE FÆNGSLER

I danske fængsler er kønsminoriteter i dag kun omfattet af de almindelige regler, som gælder for straffens gennemførelse, navnlig reglerne i straffuldbyrdelsesloven og de administrative forskrifter, som er udstedt i henhold hertil. I forbindelse med, at det i 2014 blev muligt at ændre juridisk køn for personer, der er fyldt 18 år,³¹ blev økonomi- og indenrigsministeren spurgt, hvilken betydning det ville få for indsatte transpersoner. Ministeren svarede, at der må findes en "mindelig løsning" i den enkelte situation med hensyntagen til transpersonen, de øvrige indsatte og de særlige omstændigheder, der gælder på fængselsområdet.³² Dette svar har justitsministeren og ligestillingsministeren sidenhen gentaget.³³ Det betyder, at der i Danmark ikke findes nogen specifikke regler eller retningslinjer for, hvordan kønsminoriteter i fængsler skal behandles.

Det er problematisk, da kønsminoritetsgruppen er udsat og har nogle særlige behov, som let kan overses, hvis fængselsvæsenet ikke er opmærksomt på dem. Det kan for eksempel være, at en transkvinde ønsker at afsone sin straf på en kvindeafdeling, hvor vedkommende kan føle sig mere tryk. Det kan også være, at en indsat ønsker at modtage kønsbekræftende sundhedsbehandling, gå i andet tøj eller blive tiltalt på en måde, som passer til vedkommendes kønsidentitet. Det handler både om at beskytte kønsminoritetsindsatte mod overgreb og at give dem mulighed for at leve som dem, de er.

En række andre lande har indført retningslinjer for behandling af kønsminoriteter i deres fængsler. Det gælder Norge,³⁴ Sverige,³⁵ Finland,³⁶ Storbritannien,³⁷ Skotland³⁸ og Malta.³⁹ Danmark kan med fordel lade sig inspirere af disse retningslinjer. I dette notat vil de norske retningslinjer blive brugt til at illustrere, hvordan danske retningslinjer for eksempel kan udformes.

Retningslinjer vil bidrage til at gøre LGBTI+-indsatte opmærksomme på deres rettigheder og tydeliggøre over for de ansatte, hvordan disse grupper skal behandles. Retningslinjer vil ikke løse alle de udfordringer, som kønsminoriteter kan opleve i forbindelse med afsoningen, men de vil være et godt udgangspunkt for det videre arbejde med LGBTI+-indsattes rettigheder. Relevante interesseorganisationer bør inddrages i arbejdet med retningslinjerne.

Institut for Menneskerettigheder anbefaler, at:

- Justitsministeriet udarbejder retningslinjer for håndteringen af kønsminoriteter i danske fængsler og arresthuse, der klarlægger placering i mande- og kvindeafdelinger, regler for kropsvisitation, initiativer til beskyttelse mod overgreb, trusler og chikane samt adgang til sundhedsydelse.

I det følgende gennemgås en række temaer, der bør reguleres i retningslinjerne med henblik på at sikre kønsminoriteters rettigheder.

PLACERING I OVERENSSTEMMELSE MED DET JURIDISKE KØN

Et grundlæggende element i at beskytte kønsminoriteter mod overgreb i fængslerne er at give dem mulighed for at afsone deres straf i afdelinger, hvor de er sikre, føler sig trygge og kan leve som dem, de er. Udenlandske undersøgelser viser som tidligere beskrevet, at indsatte transpersoner udsættes for trusler, vold og overgreb oftere end andre indsatte. Frygten for overgreb kan betyde, at kønsminoriteter skjuler deres kønsidentitet og derfor ikke har mulighed for at leve som dem, de er, imens de er fængslet eller varetægtsfængslet.

Jyderup Fængsel blev 11. oktober 2021 indviet som et kvindefængsel. Fængslet har både arrestpladser og åbne og lukkede pladser, og hensigten er, at alle kvinder fremover skal placeres i Jyderup Fængsel, uanset hvorfra i landet de kommer.⁴⁰ I forbindelse med indførelsen af et kvindefængsel er der ikke taget stilling til, hvor indsatte kønsminoriteter skal placeres, og der foreligger heller ikke undersøgelser af, hvilke afdelinger kønsminoritetsindsatte afsone i. Der verserer dog to retssager ved de danske domstole, hvor kønsminoritetsindsatte har fået afslag på at blive placeret i kvindeafdelinger, hvilket indikerer, at deres ønsker ikke altid efterkommes.

På den ene side er Danmark forpligtet til at beskytte de indsatte imod overgreb, og kønsminoritetsindsatte kan som nævnt være i større risiko for overgreb, hvis de ikke placeres i overensstemmelse med deres juridiske og selvidentificerede køn. Endvidere må der også tages hensyn til de indsattes ret til selvbestemmelse og deres ønske om at blive placeret i en afdeling, hvor de har mulighed for at leve som dem, de er.

På den anden side er Danmark også forpligtet til at beskytte de øvrige indsatte. Der har især været bekymring om risikoen for, at en transkvinde vil begå overgreb mod de andre kvinder, hvis hun afsone på en kvindeafdeling og særligt i tilfælde, hvor vedkommende er dømt for sædelighedsforbrydelser. Disse hensyn må afvejes, og det er vigtigt, at kønsminoritetsindsatte ikke nægtes mulighed for at blive placeret på en kvindeafdeling ud fra generelle sikkerhedsovervejelser. Denne mulighed bør kun nægtes, hvor der foreligger en konkret og aktuel sikkerhedsrisiko.

I Norge og Sverige er det som hovedregel den indsattes juridiske køn, som afgør, hvor de afsone. Dette gælder både i forbindelse med fængsling og varetægtsfængsling. Hvor den indsattes kønsidentitet ikke afspejler deres juridiske køn, er det muligt efter en individuel vurdering at placere dem på den afdeling, de ønsker. Der bør tages hensyn til, at den indsatte kan ændre juridisk køn under afsoningen og derfor have behov for at blive flyttet. I de norske retningslinjer er det muligt at se bort fra den indsattes juridiske køn ved beslutningen om placering, når der er fare for den indsattes eller de øvrige indsattes sikkerhed, eller når det i øvrigt er åbenbart uhensigtsmæssigt at følge hovedreglen.⁴¹

I særlige tilfælde kunne man også overveje at anbringe den indsatte på en af Kriminalforsorgens pensioner,⁴² navnlig hvor det hverken vil være hensigtsmæssigt at placere den indsatte i en mande- eller kvindeafdeling.

Det er vigtigt, at beslutningen om placeringen af indsatte træffes hurtigt (for eksempel i løbet af indslusningsforløbet), så indsatte ikke skal vente flere måneder på en afklaring, idet vedkommende i denne periode potentielt vil være fejlplaceret og udsat i fællesskabet. Det er desuden vigtigt, at den indsatte inddrages i beslutningen og får mulighed for at tilkendegive sin opfattelse. Beslutningen bør træffes af et multidisciplinært team, hvor forskellige fagligheder er repræsenteret, for eksempel fængselspersonale med indsigt i sikkerhedsforholdene og sundhedspersonale med indsigt i kønsminoriteters behov. Beslutningen bør dertil være skriftlig og ledsages af en begrundelse. Endelig bør der være klageadgang til for eksempel Direktoratet for Kriminalforsorgen.

KROPSVISITATIONER BØR BEGRÆNSES MEST MULIGT OG GENNEMFØRES AF PERSONALE AF DET KØN, DEN KØNSMINORITETSINDSATTE IDENTIFICERER SIG SOM

Der er to spørgsmål, som er relevante at overveje i relation til kropsvisitationer af kønsminoritetsindsatte.

For det første må kønsminoritetsindsatte ikke udsættes for visitationer alene på grund af deres kønsidentitet, kønskarakteristika eller kønsudtryk. Det ville udgøre ulovlig diskrimination, da disse forhold ikke må have betydning for, om det er nødvendigt at gennemføre en kropsvisitation. Herunder må en visitation aldrig gennemføres med den begrundelse at ville fastslå den indsatte køn. Kønsminoritetsindsatte må kun kropsvisiteres på grundlag af de samme betingelser, der gælder for de øvrige indsatte, og som er fastsat i straffuldbyrdelseslovens § 60.

For det andet rejser det et spørgsmål om, hvilket køn de ansatte, som visiterer den indsatte, bør have. Ifølge straffuldbyrdelseslovens § 60, stk. 6, må undersøgelser, der indebærer afklædning, kun foretages og overværes af personer "af samme køn" som den indsatte (dog må tilstedeværende sundhedspersonale gerne have et andet køn end den indsatte). Imidlertid tager hverken straffuldbyrdelsesloven, dens forarbejder⁴³ eller de tilknyttede administrative forskrifter⁴⁴ stilling til, hvad "af samme køn" betyder.

Det virker dog mest sandsynligt, at regeringens og Folketingets hensigt, da reglen senest blev ændret i 2006, var det fødselstildelte køn. Synet på kønsidentitet har imidlertid ændret sig en del i løbet af de sidste 15 år. Her kan særligt fremhæves, at transkønnethed er blevet fjernet fra listen over psykiatriske diagnoser, og at ændring af juridisk køn er blevet muligt efter ønske. Derfor er der grund til at overveje, om reglen skal fortolkes anderledes i dag.

Straffuldbyrdelseslovens § 60, stk. 6, omhandler først og fremmest hensynet til den indsatte værdighed og blufærdighed.⁴⁵ EMD har ligeledes fastslået, at visitationer skal gennemføres hensynsfuldt og med respekt for den indsatte værdighed.⁴⁶ For kønsminoriteter kan det opleves som ydmygende at blive visiteret af en person, der har et køn, de ikke selv identificerer sig med. For eksempel kan en transkvinde, som blev tildelt kønnet mand ved fødslen, men hvis kønsidentitet er kvinde, opleve det nedværdigende at skulle afklæde sig foran mænd.

Det kan tale for at fortolke straffuldbyrdelsesloven sådan, at kønsminoriteter så vidt muligt skal have mulighed for at bestemme, om de ønsker visitationen gennemført af en mandlig eller kvindelige ansat. Direktoratet for Kriminalforsorgen har imidlertid tilkendegivet over for instituttet, at det ikke er muligt at fortolke reglerne sådan. Hvis myndighederne fastholder denne fortolkning, anbefaler instituttet, at regeringen ændrer straffuldbyrdelseslovens § 60, stk. 6.

I Norge har Kriminalomsorgsdirektoratet bestemt, at indsatte transpersoner skal spørges, om de ønsker visitationen gennemført af mandlige eller kvindelige ansatte. Deres ønske skal så vidt muligt efterkommes.⁴⁷ Denne klare hovedregel bør kun fraviges, hvor der er konkrete og aktuelle holdepunkter for at antage, at den indsatte udgør en risiko for personalet eller vil udnytte situationen til at forulempe eller krænke personalet. Under alle omstændigheder er det vigtigt, at personalet gennemfører visitationen så hensynsfuldt og skånsomt som muligt.⁴⁸

KØNSMINORITETSINDSATTE SKAL BESKYTTES MOD OVERGREB, TRUSLER OG CHIKANE

Kønsminoriteter er som beskrevet i større risiko for overgreb, trusler og chikane end andre indsatte i fængslet.

Danmark er generelt forpligtet til at udfolde rimelige bestræbelser på at beskytte sine borgere mod overgreb begået af andre borgere.⁴⁹ Dette gælder især, når borgerne er i statens varetægt, for eksempel når de er fængslet.⁵⁰ Det er vanskeligt at sige, hvor langt statens forpligtelser strækker sig. Staten er ikke ansvarlig for enhver krænkelse, som én borger udsætter en anden borger for. For at statens pligter aktiveres, skal der være tale om en krænkelse af en vis alvor. Derudover kan staten kun gøres ansvarlig for krænkelser, den var eller burde have været bekendt med. Endelig er staten kun forpligtet til at tage de skridt for at forhindre eller forebygge krænkelserne, som med rimelighed kan forventes af den. Det beror i sidste ende på en konkret vurdering i den enkelte sag.⁵¹

Bliver fængslet således opmærksom på, at en indsat udsættes for overgreb, er fængslet forpligtet til at gribe ind, for eksempel ved at sanktionere overgrebsmanden eller flytte offeret til en anden afdeling. Fængslet har også mulighed for undtagelsesvis at udelukke en indsat fra fællesskabet, hvis det er nødvendigt for at beskytte vedkommende mod overgreb. En sådan udelukkelse må imidlertid højst vare i fem dage.⁵² EMD har dog udtalt, at det er udtryk for diskrimination, hvis en indsat isolationsfængsles, fordi vedkommende bliver udsat for overgreb på grund af sin seksuelle orientering.⁵³ Det samme må antages at gøre sig gældende, hvis en indsat isolationsfængsles på grund af sin kønsidentitet.

Det er også vigtigt at være opmærksom på, at kønsminoritetsindsatte bliver tiltalt med det navn og pronomen, de ønsker.

Ligebehandlingsnævnet har fastslået, at det er udtryk for chikane efter ligestillingslovens § 2 a, når en person omtaler en transperson med et forkert navn eller pronomen. I den konkrete sag omtalte en familievejleder ved enkelte episoder en transkvinde som "ham" og brugte hendes tidligere mandlige navn, selvom hun havde et kvindeligt navn, havde ændret juridisk køn og gik kvindeligt klædt. Nævnet antog, at familievejlederen ikke havde haft til hensigt at tiltale kvinden forkert, men konstaterede, at kvinden alligevel havde oplevet udtalelserne som nedværdigende. Derfor var der tale om chikane.⁵⁴

I de norske retningslinjer er det bestemt, at fængselsvæsenet altid skal benytte den indsatte juridiske køn, ønskede pronomen og navn. Det understreges også, at fængselsvæsenet skal håndtere oplysningerne om den indsatte køn med forsigtighed, og at det må vurderes i samråd med den indsatte, om det er hensigtsmæssigt at informere de øvrige indsatte om den indsatte situation. Hvis informationen skal gives videre, kræver det den indsatte skriftlige samtykke.⁵⁵

KØNSMINORITETSINDSATTE HAR RET TIL SAMME SUNDHEDSYDELSE SOM ANDRE BORGERE

Indsatte i fængslerne har ret til samme sundhedsydelser som andre borgere i samfundet. Dette fremgår både af dansk lovgivning⁵⁶ og Danmarks internationale forpligtelser.⁵⁷ Adgangen til sundhedsydelser omfatter blandt andet behandling af speciallæge uden for fængslet, når det er nødvendigt.⁵⁸

For indsatte transpersoner er det især vigtigt, at igangsat medicinsk behandling med kønshormoner fortsættes efter indsættelsen i fængslet, da der kan være sundhedsmæssige risici forbundet med at afbryde en allerede igangsat hormonbehandling. Desuden modtager nogle interkønnede indsatte behandling med hormoner igennem hele eller det meste af deres liv. Det gælder for eksempel personer med Klinefelter- og Turner-syndrom. Stoppes denne behandling, risikerer de blandt andet at udvikle osteoporose (knogleskørhed) og andre sygdomme. Endvidere har både transkønnede og interkønnede indsatte ret til at modtage kønsbekræftende behandling med kønshormoner eller kirurgi på lige fod med andre borgere i samfundet. Endelig har indsatte også ret til at ændre juridisk køn efter reglerne i CPR-lovens § 3, stk. 7.

Det er vigtigt, at kønsminoritetsindsatte, fængselsmyndighederne og personalet er opmærksomme på de indsatte ret til at modtage sundhedsydelser, og at afsoning i fængsel eller arresthus ikke kan begrunde afbrydelse af kønsbekræftende behandling.

5 RETNINGSLINJER KAN IKKE STÅ ALENE

Retningslinjer vil være et godt udgangspunkt for Kriminalforsorgens videre arbejde med at sikre LGBTI+-personers rettigheder, men de kan ikke stå alene. I dette afsnit peges der på initiativer, som Kriminalforsorgen ligeledes kan iværksætte for at styrke kønsminoriteters rettigheder i fængslerne.

Kriminalforsorgen kan tage initiativ til at uddanne fængselspersonalet i LGBTI+-personers forhold for at styrke deres kompetencer i forhold til at hjælpe disse grupper. Det kunne indgå som en del af grunduddannelsen eller udbydes som efter- og videreuddannelse til fængselsbetjente og andre af de faggrupper, der arbejder i fængsler og arresthuse. Her vil Kriminalforsorgen med fordel kunne inddrage LGBTI+-organisationer og eksisterende viden og forskning på området. Der kan også tages initiativ til at gennemføre informationskampagner, der oplyser indsatte LGBTI+-personer om deres rettigheder, for eksempel med plakater.

Kriminalforsorgen har siden 2019 ansat ressourcepersoner på de to udrejsecentre, som Kriminalforsorgen driver efter aftale med Udlændingestyrelsen.⁵⁹ Det kunne overvejes at udvide denne ordning til at omfatte fængsler og arresthuse. Ressourcepersonerne kan blandt andet bistå med spørgsmål om LGBTI+-forhold. Formålet hermed er at gøre det lettere at henvende sig til personalet med private spørgsmål. For at undgå at kontakt til en ressourceperson i sig selv øger sårbarheden for de indsatte, bør ressourcepersonen udpeges blandt medarbejdere, som i forvejen har daglig kontakt til de indsatte.

Institut for Menneskerettigheder anbefaler således, at:

- Justitsministeriet og Direktoratet for Kriminalforsorgen iværksætter yderligere initiativer, der kan bidrage til at sikre kønsminoriteters rettigheder i fængsler og arresthuse, for eksempel gennem uddannelse af personale om diskrimination og udsathed, information til indsatte om deres rettigheder samt ansættelse af ressourcepersoner.

SLUTNOTER

- 1 UK Ministry of Justice, Prisoner Transgender Statistics: March to April 2016, 9. november 2016, <https://www.gov.uk/government/publications/care-and-management-of-transgender-offenders> (tilgået 5.1.2022).
- 2 UK House of Commons, Transgender Prisoners – Briefing Paper, 19. september 2018, <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-7420/> (tilgået 5.1.2022).
- 3 UK Ministry of Justice, Her Majesty's Prison and Probation Service Offender Equalities Annual Report 2017/18, 29. november 2018, side 16-18, <https://www.gov.uk/government/statistics/hm-prison-and-probation-service-offender-equalities-annual-report-2017-to-2018> (tilgået 5.1.2022).
- 4 UK Ministry of Justice, Her Majesty's Prison and Probation Service Offender Equalities Annual Report 2018/19, 28. november 2019, side 14-15, <https://www.gov.uk/government/statistics/hm-prison-and-probation-service-offender-equalities-annual-report-2018-to-2019> (tilgået 5.1.2022).
- 5 Matthew Maycock, "I want the male and the female wings. I don't want a special trans wing for people.' Transgender people in custody in Scotland's views about transgender specific facilities within prisons", Prison Service Journal, 251, 2020.
- 6 Morten Frisch m.fl., Sex i Danmark – Nøgletal fra Projekt SEXUS 2017-2018, 28. oktober 2019, https://files.projektsexus.dk/2019-10-26_SEXUS-rapport_2017-2018.pdf (tilgået 5.1.2022).
Bjarke Følner m.fl., Undersøgelse af udfordringer og stigma i forhold til at have LGBTI-identitet i Danmark, Als Research, juli 2020, <https://www.alsresearch.dk/uploads/Udfordringer%20og%20stigma%20ift.%20at%20have%20LGBTI-identitet.pdf> (tilgået 5.1.2022).
Bjarke Følner m.fl., LGBT-personers trivsel på arbejdsmarkedet, Als Research, august 2019, https://www.alsresearch.dk/uploads/Rapport_LGBT%20Arbejdsmarkedet.pdf (tilgået 5.1.2022).
EU's Agentur for Grundlæggende Rettigheder, EU LGBTI survey II: A long way to go for LGBTI equality. Country data – Denmark, maj 2020, https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/lgbti-survey-country-data_denmark.pdf (tilgået 5.1.2022).
Siri Jonina Egede m.fl., Danske LGBT-personers møde med almen praksis – udfordringer og muligheder, Sexologisk Forskningscenter, Aalborg Universitet, oktober 2019, <https://www.sst.dk/-/media/Udgivelser/2019/LGBT-personer-og-almen-praksis.ashx?la=da> (tilgået 5.1.2022).
- 7 Bjarke Følner m.fl., Nydanske LGBT-personers levevilkår, Als Research, september 2015, https://www.alsresearch.dk/uploads/Publikationer/Nydanske_LGBT-personers_levevilkaar.pdf (tilgået 5.1.2022).

- 8 Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, Discrimination and violence against individuals based on their sexual orientation and gender identity, A/HRC/29/23, 4. maj 2015, <https://undocs.org/A/HRC/29/23> (tilgået 5.1.2022).
- FN's Kontor for Narkotika og Kriminalitet, Handbook on Prisoners with Special Needs, 2009, side 105-109, https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/Handbook_on_Prisoners_with_Special_Needs.pdf (tilgået 5.1.2022).
- EU's Agentur for Grundlæggende Rettigheder, Criminal Detention Conditions in the European Union: Rules and Reality, 2019, side 40-41, https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2019-criminal-detention-conditions-in-the-eu_en.pdf (tilgået 5.1.2022).
- Penal Reform International, Global Prison Trends 2021, 2021, side 26-27, <https://cdn.penalreform.org/wp-content/uploads/2021/05/Global-prison-trends-2021.pdf> (tilgået 5.1.2022).
- Association for the Prevention of Torture, LGBTI persons deprived of their liberty: A framework for preventive monitoring, 2015, <https://www.apt.ch/en/resources/publications/towards-effective-protection-lgbti-persons-deprived-liberty-monitoring-guide> (tilgået 5.1.2022).
- OSCE – Office for Democratic Institutions and Human Rights, Preventing and Addressing Sexual and Gender-Based Violence in Places of Deprivation of Liberty. Standards, Approaches and Examples from the OSCE Region, 2019, <https://www.osce.org/files/f/documents/f/b/427448.pdf> (tilgået 5.1.2022).
- Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, Report of the Special Rapporteur on Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, Manfred Nowak, A/HRC/13/39/Add.5, 5. februar 2010, <https://undocs.org/A/HRC/13/39/Add.5> (tilgået 5.1.2022).
- United Nations Committee against Torture, Ninth annual report of the Subcommittee on Prevention of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, CAT/C/57/4, 22. marts 2016, <https://undocs.org/CAT/C/57/4> (tilgået 5.1.2022).
- 9 For et review af litteraturen se Caroline Gorden m.fl., A literature review of transgender people in prison: An 'invisible' population in England and Wales, Prison Service Journal, 233, 2017 og Matthew Maycock, The transgender pains of imprisonment, European Journal of Criminology, 2021.
- Af mere specifikke studier kan fremhæves Lori Sexton, m.fl., "Where the margins meet: A demographic assessment of transgender inmates in men's prisons". Justice Quarterly, 27(6), 2010 og Matthew Maycock, "I want the male and the female wings. I don't want a special trans wing for people.' Transgender people in custody in Scotland's views about transgender specific facilities within prisons", Prison Service Journal, 251, 2020.
- 10 For et review af litteraturen se henvisningerne i note 9.
- 11 Ligestillings- og Diskrimineringsombudet, Innsatt og utsatt – rapport om soningsforholdene til utsatte grupper i fengsel, 2017, side 24-27, https://www.ldo.no/globalassets/_ldo_2019/03_ombudet-og-samfunnet/rapporter/soningsforhold/soningsrapport-web.pdf (tilgået 5.1.2022).

- 12 Direktoratet for Kriminalforsorgen, Indsattes udsathed og tilbøjelighed til at anmelde overgreb – Kriminalforsorgens brugerundersøgelse 2015, Koncern Resocialisering, december 2016, <https://www.kriminalforsorgen.dk/wp-content/uploads/2018/12/indsattes-udsathed-og-tilboejelighed-til-at-anmelde-overgreb.pdf> (tilgået 5.1.2022).
- 13 Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 3 og FN's konvention om borgerlige og politiske rettigheders artikel 7.
- 14 Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 8 og FN's konvention om borgerlige og politiske rettigheders artikel 17.
- 15 FN's konvention om økonomiske, sociale og kulturelle rettigheders artikel 12. Se også EMD's dom af 23. marts 2016 i Blokhin mod Rusland, præmis 137.
- 16 Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 14 sammenholdt med bl.a. artikel 3 og 8. Artikel 14 nævner ikke eksplicit kønsidentitet eller seksuel orientering, men disse karakteristika er indfortolket i "andet forhold", jf. EMD's dom af 14. januar 2020 i Beizaras og Levickas mod Litauen, præmis 113.
- 17 FN's standardminimumsregler for behandling af indsatte (Nelson Mandela-reglerne), A/RES/70/175, 17. december 2015, <https://undocs.org/A/RES/70/175> (tilgået 5.1.2022), og Europarådet, De europæiske fængselsregler, Rec(2006)2-rev, 1. juli 2020, <https://rm.coe.int/09000016809ee581> (tilgået 5.1.2022).
- 18 EMD's dom af 31. januar 2019 i Rooman mod Belgien, præmis 143.
- 19 EMD's dom af 6. oktober 2005 i Hirst mod Storbritannien (nr. 2), præmis 69.
- 20 EMD's dom af 10. februar 2011 i Premininy mod Rusland, præmis 73.
- 21 EMD's dom af 12. juni 2007 i Frérot mod Frankrig, præmis 38 og 41.
- 22 EMD's dom af 23. marts 2016 i Blokhin mod Rusland, præmis 137.
- 23 EMD's dom af 10. februar 2011 i Premininy mod Rusland, præmis 71-74.
- 24 EMD's dom af 9. oktober 2012 i X mod Tyrkiet, præmis 57.
- 25 EMD's dom af 29. april 2002 i Pretty mod Storbritannien, præmis 61. Se også Peer Lorenzen m.fl., Den Europæiske Menneskerettighedskonventionen med kommentarer art. 1-9, 3. udgave, 2011, side 650 med henvisninger.
- 26 Principles on the application of international human rights law in relation to sexual orientation and gender identity (the Yogyakarta Principles), marts 2007, <http://yogyakartaprinciples.org/principles-en/official-versions-pdf/> (tilgået 5.1.2022).
- 27 Europa-Parlamentets beslutning af 14. februar 2019 om interkønnedes rettigheder, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2019-0128_DA.html (tilgået 5.1.2022) og beslutning af 18. december 2019 om offentlig forskelsbehandling af og hadefulde udtalelser om LGBTI-personer, herunder LGBTI-fri områder, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2019-0101_DA.html (tilgået 5.1.2022).
Europarådets Menneskerettighedskommissær, Human Rights and Gender Identity, CommDH/IssuePaper(2009)2, 29. juli 2009, side 6, <https://rm.coe.int/16806da753> (tilgået 5.1.2022).

FN's Menneskerettighedsråd, The law of inclusion: Report of the Independent Expert on protection against violence and discrimination based on sexual orientation and gender identity, Victor Madrigal-Borloz, A/HRC/47/27, 3. juni 2021, afsnit 35, <https://undocs.org/A/HRC/47/27> (tilgået 5.1.2022).

FN's Menneskerettighedsråd, Arbitrary detention: Report of the Working Group on Arbitrary Detention, A/HRC/48/55, 6. august 2021, afsnit 41, <https://undocs.org/A/HRC/48/55> (tilgået 5.1.2022).

- 28 Justitsministeriet, Rapport fra arbejdsgruppen om juridisk kønsskifte, 27. februar 2014, side 32-34, <https://www.justitsministeriet.dk/sites/default/files/media/Pressemeddelelser/pdf/2014/Rapport%20om%20juridisk%20k%C3%B8nsskifte.pdf> (tilgået 5.1.2022).
- 29 Ligebehandlingsnævnets afgørelse af 17. juni 2020 (j.nr. 18-69680) og afgørelse af 17. juni 2021 (j.nr. 19-27215). Se også Retten i Aarhus' dom af 9. juni 2015 i sag nr. BS 72-45/2014.
- 30 Lov nr. 2591 af 28. december 2021 om ændring af ligestillingsloven og forskellige andre love (Styrket beskyttelse af lgbti-personer mod forskelsbehandling, hadforbrydelser og hadefulde ytringer og beskyttelse af personer med handicap mod hadefulde ytringer).
- 31 Lov nr. 752 af 25. juni 2014 (Tildeling af nyt personnummer til personer, der oplever sig som tilhørende det andet køn).
- 32 Økonomi- og indenrigsministerens svar af 26. maj 2014 på Folketingets Ligestillingsudvalgs spørgsmål nr. 3 (L 182, 2013-14).
- 33 Justitsministerens svar af 4. november 2019 på Folketingets Retsudvalgs spørgsmål nr. 28 (alm. del, 2019-20) og ligestillingsministerens svar af 8. december 2020 på Folketingets Ligestillingsudvalgs spørgsmål nr. 5 (alm. del, 2020-21).
- 34 Kriminalomsorgsdirektoratet, Retningslinjer for transpersoner i varetekt eller under straffegjennomføring, 2. november 2018, <https://www.kriminalomsorgen.no/transpersoner-i-varetekt.556294.no.html> (tilgået 5.1.2022).
- 35 Kriminalvårdens strategi för arbetet med hbtq-frågor, 2017, Aktivitetsplan till Kriminalvårdens strategi för arbetet med hbtq-frågor, 2017, og Kriminalvårdens handbok för placering i anstalt (2012:8), 2012, afsnit 6.4. Modtaget via e-mails fra Kriminalvården den 18. og 19. oktober 2021.
- 36 Brottspåföljdsmyndigheten, Likställighets- och jämlikhetsplan för fångar och samhällspåföljds klienter vid Brottspåföljdsmyndigheten, 2015, <https://www.rikosseuraamus.fi/sv/index/aktuellt/publikationer/ovrigapublikationer.html> (tilgået 5.1.2022).
- 37 UK Ministry of Justice, The Care and Management of Individuals who are Transgender, genudstedelsesdato: 27. januar 2020, <https://www.gov.uk/government/publications/the-care-and-management-of-individuals-who-are-transgender> (tilgået 5.1.2022).
- 38 Scottish Prison Service, Gender Identity and Gender Reassignment Policy for those in our Custody, 2014, <https://www.sps.gov.uk/Corporate/Publications/Publication-2561.aspx> (tilgået 5.1.2022).

- 39 Maltas Correctional Services, Trans, Gender Variant & Intersex Inmates Policy, august 2016, [https://homeaffairs.gov.mt/en/media/Policies-Documents/Documents/Trans%20Gender%20Variant%20and%20Intersex%20Inmates%20Policy%20-%20August%202016%20\(Final-%20Final\).pdf](https://homeaffairs.gov.mt/en/media/Policies-Documents/Documents/Trans%20Gender%20Variant%20and%20Intersex%20Inmates%20Policy%20-%20August%202016%20(Final-%20Final).pdf) (tilgået 5.1.2022).
- 40 Se aftalen om kriminalforsorgens økonomi 2018-2021, side 12, <https://www.regeringen.dk/aktuelt/publikationer-og-aftaletekster/aftale-om-kriminalforsorgens-oekonomi-2018-2021/> (tilgået 5.1.2022).
- 41 Kriminalomsorgsdirektoratet, Retningslinjer for transpersoner i varetekt eller under straffegjennomføring, 2. november 2018, afsnit 6, og Kriminalvårdens håndbok för placering i anstalt (2012:8), 2012, afsnit 6.4.
- 42 Straffuldbyrdelseslovens §§ 20 og 78.
- 43 Folketingstidende 2006-07, tillæg A, side 1162-1164.
- 44 Bekendtgørelse nr. 106 af 30. januar 2019 om undersøgelse af indsattes person og opholdsrum mv. i kriminalforsorgens institutioner og vejledning nr. 9083 af 30. januar 2019 om undersøgelse af indsattes person og opholdsrum samt af ulovlige elektroniske effekter i kriminalforsorgens institutioner.
- 45 Folketingstidende 1999-2000, tillæg A, side 3707.
- 46 EMD's dom af 12. juni 2007 i Frérot mod Frankrig, præmis 38.
- 47 Kriminalomsorgsdirektoratet, Retningslinjer for transpersoner i varetekt eller under straffegjennomføring, 2. november 2018, afsnit 8.3.
- 48 Straffuldbyrdelseslovens § 60, stk. 5.
- 49 EMD's dom af 23. september 1998 i A mod Storbritannien, præmis 22.
- 50 EMD's dom af 10. februar 2011 i Premininy mod Rusland, præmis 73.
- 51 Jon Fridrik Kjølbro, Den Europæiske Menneskerettighedskonvention – for praktikere, 5. udgave, 2020, side 357-358.
- 52 Straffuldbyrdelseslovens § 63, stk. 2.
- 53 EMD's dom af 9. oktober 2012 i X mod Tyrkiet, præmis 57.
- 54 Ligebehandlingsnævnets afgørelse af 27. september 2017 (j.nr. 2017-6811-21985).
- 55 Kriminalomsorgsdirektoratet, Retningslinjer for transpersoner i varetekt eller under straffegjennomføring, 2. november 2018, afsnit 8.1.
- 56 Straffuldbyrdelseslovens §§ 4 og 45 og Folketingstidende 1999-2000, tillæg A, side 3693-3694 og 3780.
- 57 EMD's dom af 23. marts 2016 i Blokhin mod Rusland, præmis 137, FN's konvention om økonomiske, sociale og kulturelle rettigheders artikel 12, Mandela-reglerne regel 24, stk. 1, og de europæiske fængselsregler regel 40, stk. 2 og 3.
- 58 Bekendtgørelse nr. 399 af 9. april 2015 om sundhedsmæssig bistand til indsatte i kriminalforsorgens institutioner § 2, stk. 2.
- 59 Se side 31-32 i Udlændingestyrelsen og Kriminalforsorgens kontrakt af 23. marts 2021 om indkvartering og underhold af afviste asylansøgere m.fl.

INSTITUT FOR MENSKE
RETTIGHEDER

INSTITUT FOR
MENNESKE
RETTIGHEDER

